

Decision-making and choice in the adoption of a municipal enterprise form in public healthcare organisations – Reasoning, goals, legitimacy and core dilemmas.

Tarkastettu 25.9.2015 Turun yliopistossa, kauppakorkeakoulu, johtaminen ja organisointi.
<https://www.doria.fi/handle/10024/113524>

Liikelaitostaminen julkisen terveydenhuollon muutoksessa

Kunta- ja palvelurakennemuutos PARAS-hankkeen seuraaja, Kuntauudistus sisältää muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen. Erilaisia palvelujen organisointitapoja ja samalla uusia tuotantotapoja on kehitteillä ja kehitetty runsaasti, kuten kunnan liikelaitoksia ja osakeyhtiöitä. Kunnallisella liikelaitoksella tavoitellaan tunnustettavaa, yhdenmukaista tapaa palvelutuotannon järjestämiseen. Liikelaitos on tarkoitettu nimenomaan palveluiden tuottajaorganisaatioksi, ja niitä voidaan perustaa liiketoimintaa tai liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti hoidettavia tehtäviä varten. Terveydenhuollon liikelaitostamisesta on niukasti laadullista tutkimustietoa johtamisen ja organisoimisen näkökulmasta. Lisäksi päätöksenteko ja johtaminen ovat julkisen terveydenhuollon organisaatioissa kiistatta haastavia ja kompleksisia. Haasteellisuus muodostuu niin ikään julkisen sektorin tavoitteista, ammattilaisbyrokratian ja asiantuntijaorganisaatioiden luonteesta sekä terveydenhuollon arvoista ja lääketieteen vahvasta professionalismista.

Väitöskirjassa tarkastellaan kunnallista liikelaitostamisilmiötä terveydenhuoltoalan kontekstissa. Tutkimusaihetta lähestytään useasta

näkökulmasta pureutuen suomalaisen kunta-alan terveydenhuollon palvelutuotannon organisaatiomuutoksia ohjaaviin tekijöihin.

Tapaustutkimuksen kohdeorganisaatioina ovat kolmen yliopistollisen keskussairaalan laboratoriolikelaitokset. Tutkimuksen empiirisen aineiston muodostavat vuosina 2007 ja 2011 suoritettavat teemahaastattelut, joita on yhteensä 24. Tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1) Mistä syistä kunnat liikelaitostavat terveydenhuollon palvelutuotantoa ja 2) millaisia tavoitteita liikelaitostamiselle on asetettu? 3) Millä tavoin kunnallinen liikelaitosmalli on vastannut sille asetettuja ennako-odotuksia Suomessa, ja miten liikelaitosmallin hyväksymistä on mahdollista edistää? 4) Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin ja tulkittiin kohdeorganisaatioiden liikelaitostamistavoitteisiin nivoutuvia merkityksellisiä dilemmoja, kuten maine- ja legitimitettiriskejä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että julkisen terveydenhuollon palvelutuotannon liikelaitostaminen on monelta osin reagointia ympäristön muutosvoimiin. Liikelaitostamiselle asetetut useat tavoitteet – itsenäisempi päätöksenteko, liiketoimintaosaaminen, läpinäkyvyyden lisääminen, byrokratian madaltaminen, henkilös-

tön työhyvinvoinnin tukeminen ja taloudellinen tehokkuus – muodostivat lopulta organisatorisia ja johtamisen dilemmaa. Mikäli liikelaitostaminen on pelkäämättä muodollinen organisaatiomuutos, muiden organisaatioiden kopiointia, se tuo vain marginaalisia hyötyjä ja muodostaa organisatorisia dilemmaa, jotka ratkaisemattomina voivat vaarantaa organisaation legitimitetin ja maineen. Nämä ovat tutkimuksen keskeisimmät tulokset.

Ensimmäinen merkityksellinen dilemma muodostui itsenäisemmän päätöksenteon tavoitteen ja omistajaohjauksen välisestä ristipaineista, jotka vastaavasti altistivat organisaatioita legitimitetti- ja maineriskeille. Ensimmäisessä dilemmassa on kyse eräänlaisen historiallisen tradition ja modernin suuntauksen eli toimintalogiikkojen välisestä valinnan vaikeudesta.

Tutkimuksessa esiin noussut toinen merkityksellinen dilemma muodos-

tui näennäismarkkinoilla ja aidoilla markkinoilla toimimisen ristipaineesta. Aiemmissä tutkimuksissa on käynyt ilmi, että kun julkinen organisaatio altistetaan kilpailulle, sen tuottavuus paranee. Näennäismarkkinoiden avulla kunnissa pyritään saamaan aikaan aidon kilpailutilanteen tuomaa painetta kunnan sisällä toimiviin organisaatioihin ja liikelaitoksiin. Tässä tutkimuksessa liikelaitostamisen haettiin luovan mahdollisuuden kehittämistä toimintoja edellä kuvatulla tavalla yritysmaailman suuntaan. Näennäismarkkinoiden olemassaolo ei kuitenkaan välttämättä ollut kaikilta osin tarkoituksenmukaista; muun muassa läpinäkyvyytavoitteiden todettiin lisäävän byrokratiaa kaikissa kohdeorganisaatioissa etenkin kilpailutuksessa.

Kolmas merkityksellinen dilemma liittyy valintapäätökseen liikelaitostamisen ja osakeyhtiön välillä. Liikelaitostaminen yhtiöittämisen sijaan on esitetty mahdollisuutena välttää yli-

pasiteetin purkamista henkilökunnan irtisanomisina. Ajatellaan, että liikelaitostaminen on pehmeämpi lasku yritysmaailman toimintamalleihin kuin osakeyhtiöittäminen. Tätä perusteltiin henkilökunnan yhtiöittämistä kohtaan kokemilla peloilla, jotka tämän tutkimuksen valossa liittyivät lähinnä irtisanomisuuhkaan. Tarkoituksena oli siten tukea henkilöstön työhyvinvointia.

Tutkimuksen tulosten mukaan irtisanomisuuhkaa oli kyetty välttämään liikelaitostamalla organisaatio. Eräänä henkilöstöä koskevana negatiivisena ilmiönä oli kuitenkin noussut esiin työnkuvan yksipuolistuminen liikelaitostamisen ja laboratoriotöiden keskittämisen jälkeen. Tämä ei kuitenkaan suoranaisesti johdu liikelaitostamisesta. Laboratoriotöiden keskittäminen olivat suurin syy työnkuvan yksipuolistumiseen, ei niinkään liikelaitostamismuutona.

GALVUS® 50 mg tabletit (vildagliptiini 50 mg). **Käyttöaiheet** Tyypin 2 diabetes mellituksen hoitoon: Monoterapiana potilaille, joiden sokeritasapainoa ei saada riittävästi hallintaan ruokavaliolla ja liikunnalla ja jotka eivät siedä metformiinia tai joille metformiini on vasta-aiheinen. Suun kautta otettavana kaksoishoitona yhdistettynä - metformiiniin potilaille, joiden sokeritasapainoa ei saada riittävästi hallintaan huolimatta suurimmasta siedetystä metformiiniannoksesta ainoana lääkkeenä - sulfonyyliureaan potilaille, joiden sokeritasapainoa ei saada riittävästi hallintaan huolimatta suurimmasta siedetystä sulfonyyliurea-annoksesta ja jotka eivät siedä metformiinia tai joille metformiini on vasta-aiheinen - tiatsolidiinidioniin potilaille, joiden sokeritasapainoa ei saada riittävästi hallintaan ja joille tiatsolidiinidionin käyttö on tarkoituksenmukaista. Kolmen suun kautta otettavan lääkkeen yhdistelmähoitossa - sulfonyyliurean ja metformiinin kanssa, kun veren glukoosipitoisuus ei pysy riittävän hyvin hallinnassa ruokavaliolla, liikunnalla ja näiden kahden lääkevalmisteen yhdistelmähoitolla. Vildagliptiini on tarkoitettu käytettäväksi myös yhdessä insuliinin kanssa (metformiinin kanssa tai ilman sitä), kun veren glukoosipitoisuus ei pysy riittävän hyvin hallinnassa ruokavaliolla, liikunnalla ja vakaalla insuliniannoksella. **Annostus** Monoterapiana, yhdistettynä metformiiniin, yhdistettynä tiatsolidiinidioniin, yhdistettynä metformiiniin ja sulfonyyliureaan tai yhdistettynä insuliiniin (metformiinin kanssa tai ilman) 50 mg kahdesti päivässä. Yhdistettynä sulfonyyliureaan 50 mg kerran päivässä. Munuaisten vajaatoiminta (eGFR < 50 ml/min) 50 mg kerran päivässä. **Vasta-aiheet** Yliherkkyys vaikuttavalle aineelle tai apuaineille. **Imetys. Varovaisuutta noudatettava** Loppuvaiheen munuaissairaus ja hemodialyysipotilaat. Maksan vajaatoiminta. Ennen Galvus-hoidon aloittamista tulee tehdä maksan toimintakokeet ja maksan toimintaa tulee seurata hoidon aikana. Sydämen vajaatoiminta (NYHA-luokat III-IV). Diabetespotilaiden ihomuutosten seuranta suositellaan. Raskaus. Potilailla, jotka saavat vildagliptiiniä yhdessä sulfonyyliurean kanssa, voi olla hypoglykemian riski, joten sulfonyyliurea-annoksen pienentämistä voidaan harkita. Aikaisemmin sairastettu akuutti haimatulehdus. **Yhteisvaikutukset** Tiatsidit, kortikosteroidit, kilpirauhaslääkkeet ja sympatomimeetit saattavat heikentää suun kautta otettavien diabeteslääkkeiden hypoglykemistä vaikutusta. **Haittavaikutuksia** Vapina, päänsärky, heitehuimaus, voimakas hikoilu, pahoinvointi, voimattomuus, painon nousu, perifeerinen turvotus, hypoglykemia, poikkeavia maksan toimintakokeiden tuloksia sekä hepatiittitapauksia, haimatulehdus, veren sokeriarvojen lasku, vilunväristykset, ruokatorven refluktiauti. **Pakkaukset ja hinnat (voh + alv) 1.12.2015.** Katso aina ajantasaiset tiedot: www.terveysportti.fi. Galvus 50 mg 30 tabl. 29,18 €, 90 tabl. 81,20 €. **Korvattavuus** Sv-peruskorvattava reseptilääke. Ylempi erityiskorvattavuus: Diabetes (103). **Huom:** Ennen kuin määrääte lääkettä, lukekaa valmisteyhteenveto. **Lisätietoja:** Novartis Finland Oy, Lääkeinformaatiopalvelu, Metsänneidonkuja 10, 02130 Espoo, puh. 010 6133 210. www.novartis.fi

FI151401982